MALTA

QORTI TA' L-APPELL

S.T.O. PRIM IMHALLEF
SILVIO CAMILLERI

ONOR. IMHALLEF
GIANNINO CARUANA DEMAJO

ONOR. IMHALLEF
NOEL CUSCHIERI

Seduta tal-31 ta' Jannar, 2014

Appell Civili Numru. 113/2006/1

Ta' Frenċ Real Estate Limited
v.
Michelina Camilleri u b'digriet tal-11 ta' April 2008
Il-gudizzju gie trasfuz minn fuq Michelina Camilleri
Ghal fuq isem Joseph, Paola armla ta' Joseph Mizzi,
Agnes mart Alfred Portelli, Rose mart Lawrence Rapa,
Alfred Camilleri, kemm f'ismu proprju kif ukoll ghan-
nom u in rapprezentanza ta' hutu l-imsefrin
Maria armla ta' Michael Bertuello, Angelo, Anthony u
Peter ulied Paul u Michelina Camilleri

1. Dan huwa appell tas-soċjetà attriċi minn sentenza mogħtija fil-25 ta' Jannar 2013 mill-Qorti tal-Maġistrati (Għawdex), Ġurisdizzjoni Superjuri, Sezzjoni Ġenerali, li

ċaħdet talba tal-attriċi f'azzjoni taħt il-garanzija kontra evizzjoni fil-kuntrat ta' bejgħ-u-xiri.

2. L-attriċi fissret illi b'kuntratt tal-15 ta' Settembru 2003 fl-atti tan-Nutar Paul George Pisani l-konvenuta kienet bigħitilha fond li tidħol għalih minn sqaq fi Triq il-Wileġ, fil-Qala, Għawdex. Dan il-fond kien inbigħ bil-prezz ta' sittin elf lira (Lm60,000), "liberu u frank u bid-drittijiet u pertinenzi tiegħu kollha, bil-pussess vakant u bil-garanzija tal-paċifiku pussess u reali godiment skond il-liġi". L-attriċi iżda sabet illi l-fond huwa soġġett għal jedd ta' mogħdija favur terzi. Għalhekk, billi trid illi titħallas indennizz talli l-konvenuta naqset milli teħles il-fond minn servitù li ma ssemmietx fil-kuntratt, talbet illi l-qorti (i) tgħid illi l-konvenuta naqset mill-obbligazzjoni tal-garanzija dwar servitù mhux iddikjarata, (ii) tillikwida l-indennizz li jmiss lill-attriċi minħabba f'hekk, u (iii) tikkundanna lill-konvenuta tħallas l-indennizz hekk likwidat, flimkien mal-ispejjeż.

3. Il-konvenuta wieġbet illi fil-kuntratt ta' bejgħ-u-xiri tissemma l-provenjenza tat-titolu tagħha, li ġej minn kuntratt ta' diviżjoni tal-4 ta' April 1979 fl-atti tan-Nutar Ġużeppi Cauchi. F'dak il-kuntratt hemm deskrizzjoni tal-fond mibjugħ li fiha jingħad illi l-ġardina tal-fond hija "soġġetta għal passaġġ favur beni li jiġu fuq it-tramuntana tagħha". L-attriċi kienet taf b'dan u, "jekk hija naqset li ssemmi din is-servitù fil-kuntratt ta' akkwist tagħha, dan għamlitu bi skop malinn".

4. Bla ħsara għal dan, il-konvenuta ressqet ukoll l-eċċezzjoni ta' preskrizzjoni ta' sentejn taħt l-artt. 1407, 1417 u 1423 tal-Kodiċi Ċivili, li iżda ma hijiex relevanti għall-għanijiet ta' dan l-appell.

5. Bis-sentenza li minnha sar l-appell l-ewwel qorti ċaħdet l-ewwel talba tal-attriċi, bl-ispejjeż, wara li għamlet dawn il-konsiderazzjonijiet:

"Illi permezz ta' din il-kawża s-soċjetà attriċi qed titlob li tiġi kumpensata mill-konvenuta għall-fatt li l-proprjetà mixtrija mingħandha kienet soġġetta għal servitù ta' passaġġ, meta din il-proprjetà nbigħet bħala libera u franka. Kif tispjega fin-nota tal-osservazzjonijiet tagħha, il-kawża tagħha hija bbażata fuq dak li jipprovdi l-artikolu 1419(1) tal-Kodiċi Ċivili tagħna li jistipula illi:

""Jekk il-fond mibjugħ ikun suġġett għal servitujiet li ma jidhrux, li tagħhom ma tkunx saret dikjarazzjoni, u dawn

is-servitujiet ikunu ta' hekk importanza li wieħed għandu jaħseb illi x-xerrej ma kienx jixtri l-fond li kieku ġie mgħarraf bihom, dan jista' jitlob il-ħall jew indennizz."

"Il-konvenuta tiċħad li s-soċjetà attriċi ma kinitx taf bil-fatt li kien jeżisti dan il-passaġġ meta ġiet biex tixtri l-proprjetà tagħha.

"A tenur tad-digriet tagħha tat-2 ta' Novembru 2012 din is-sentenza *in parte* hija limitata għad-dikjarazzjoni dwar jekk il-konvenuta naqsitx mill-obbligi tagħha lejn il-kumpraturi fuq il-kuntratt in kwistjoni, u konsegwentment jekk hux dovut xi kumpens minnha.

"Permezz tal-kuntratt in atti Nutar Dr Paul G. Pisani tal-15 ta' Settembru elfejn u tlieta, is-soċjetà attriċi xtrat mingħand il-konvenuta "il-fond in parti dilapidat mingħajr numru u mingħajr isem aċċessibbli minn sqaq fi Triq il-Wileġ, Qala, Għawdex, kompriża l-ġardina miegħu annessa min-naħa tat-tramuntana, kollox bil-kejl ta' *circa* tliet mija u erbgħa u sittin metri kwadri (364 m.k.) … liberu u frank bid-drittijiet u l-pertinenzi kollha tiegħu u bil-pussess vakanti."

"Huwa minnu għalhekk illi f'dan il-paragrafu fejn tingħata deskrizzjoni tal-proprjetà in vendita ma jissemma ebda servitù ta' passaġġ, anzi jingħad addiritura li l-fond qed jinbigħ bħala "liberu u frank". Ġie mfisser fil-ġurisprudenza li sabiex tirnexxi talba bbażata fuq l-artikolu 1419(1) tal-Kap.16, bħal ma għandna fil-każ in eżami, iridu jikkonkorru tliet elementi, u *cioè*:

"1. li l-fond mibjugħ ikun suġġett għal servitujiet li ma jidhrux;

"2. li ma tkunx saret dikjarazzjoni ta' dawn is-servitujiet; u

"3. li s-servitujiet huma hekk importanti li wieħed għandu jaħseb illi x- xerrej ma kienx jixtri l-fond li kieku kien jaf bihom."

"M'hemmx dubbju li l-ewwel element huwa sodisfatt. Kulħadd jaqbel li l-fond mibjugħ lis-soċjetà attriċi mill-konvenuta huwa soġġett għal passaġġ favur il-beni ta' terzi. Lanqas hemm ebda kwistjoni li s-servitù ta' passaġġ jaqa' taħt dawk is-servitujiet li ma jidhrux. Jista' però l-istess jingħad għat-tieni element? Huwa minnu, kif rajna mill-paragrafu deskrittiv tal-proprjetà mibjugħa, li dan is-

servitù ma jissemmiex speċifikament. Imma jirriżulta wkoll illi ftit iżjed 'l isfel fl-istess kuntratt insibu li ġie mniżżel illi:
""Għal kull buon fini qiegħed jiġi dikjarat li l-oġġett ta' dan it-trasferiment huwa l-immobbli intier deskritt bħala *item* numru sebgħa (7) mill-proprjetajiet assenjati lill-venditriċi fuq kuntratt ta' diviżjoni fl-atti tan-Nutar Ġuseppi Cauchi tal-erbgħa (4) ta' April tas-sena elf disa' mija u disgħa u sebgħin (1979)."
"Mill-kopja tal-insinwa tad-diviżjoni msemmija, esebita mill-konvenuta flimkien mar-risposta ġuramentata tagħha, u li hija tgħid li ġiet mgħoddija lilha mil-legali tas-soċjetà attriċi (dakinhar il-mibki avukat dottor Michael Grech), jirriżulta li fil-paragrafu indikat, wara li jingħataw l-irjiħat ta' din il-proprjetà li f'dik id-diviżjoni messet lill-konvenuta, hemm imniżżel illi:
""Din il-ġardina soġġetta għal passaġġ favur beni li jiġu fuq it-tramuntana tagħha."
"Is-soċjeta' attriċi ma tgħid xejn dwar din id-dikjarazzjoni, imma lanqas m'hu verosimili li d-diretturi tagħha ma kinux jafu biha, meta fuq il-kuntratt ta' xiri tagħhom din id-deskrizzjoni, għalkemm ma ġietx riprodotta fl-intier tagħha, hemm referenza speċifika għaliha kif ġie indikat hawn fuq. Huwa mistenni illi, ġaladarba kienet qed issir referenza għal tali deskrizzjoni mogħtija fuq kuntratt ta' diviżjoni partikolari, ix-xerrejja kienu intiżi sew dwar x'kien ġie mniżżel fiha, inkluż għalhekk li kien hemm dan id-dritt ta' passaġġ favur beni ta' terzi. Kif sewwa qalet il-konvenuta fin-nota tal-ossevazzjonijiet tagħha, hija ma setgħex tbigħ iżjed milli kellha, (*nemo dat quod non habet*) u ġaladarba ma saret ebda dikjarazzjoni fuq il-kuntratt in kwistjoni li dan is-servitù ma kienx għadu jeżisti, wieħed għandu jifhem li s-soċjetà attriċi kienet dakinhar xorta waħda kuntenta tixtri b'dak il-piż. Id-dikjarazzjoni fuq dan il-kuntratt li l-fond kien qed jinbigħ "liberu u frank" kellha għalhekk neċessarjament tiġi interpetata li tfisser li għajr għal dak is-servitù, ma kienx hemm piżijiet oħra fuqha. Terġa' rriżulta wkoll mid-deposizzjoni tan-nutar Pisani li rrediġa dan il-kuntratt li huwa ma ġie inkarigat jagħmel ebda riċerki qabel ma ġie biex jippubblika dan il-kuntratt, u li d-diretturi tas-soċjetà attriċi marru għandu bil-minuta relattiva ġà ppreparata, u probabilment redatta mil-legali stess tagħhom.

"Żgur għalhekk li ma jistax jingħad illi ma saritx dikjarazzjoni dwar l-eżistenza ta' dan is-servitù ta' passaġġ fuq il-kuntratt in kwistjoni. Ġaladarba r-referenza doppja li saret għall-kuntratt ta' diviżjoni li permezz tiegħu din il-proprjetà ġiet f'idejn il-konvenuta ma saritx biss għall-fini ta' provenjenza, imma wkoll speċifikament biex tingħata deskrizzjoni iżjed dettaljata u preċiża ta' x'kienet qiegħda tbigħ f'dik l-okkażjoni l-konvenuta, tali deskrizzjoni kellha titqies bħala parti integrali mill-kuntratt proprju u għalhekk ma setgħetx tiġi injorata għal kollox, kif jippretendu d-diretturi tas-soċjetà attriċi.
"Għaldaqstant billi t-tieni element meħtieġ sabiex tkun tista' tirnexxi kawża bħal din ma ġiex sodisfatt, lanqas ma tista' tintlaqa' l-ewwel talba tas-soċjetà attriċi kif magħmula f'din il-kawża tagħha."

6. L-attriċi appellat minn din is-sentenza b'rikors tat-22 ta' Frar 2013. L-aggravji huma dawn:

7. referenza, fl-att ta' bejgħ-u-xiri, għall-att li bih il-bejjigħa kisbet il-proprjetà mibjugħa ma tiswiex bħala dikjarazzjoni ta' servitù u ma tiswiex biex tegħleb dikjarazzjoni li l-proprjetà qiegħda tinbigħ "libera u franka"; il-provenjenza tal-proprjetà mibjugħa tissemma f'att ta' bejgħ għal raġunijiet oħra;

8. l-ewwel qorti ma kellhiex tidħol f'konsiderazzjoni ta' x'setgħu kienu jafu jew ma jafux id-diretturi tas-soċjetà attriċi; kellha tqis biss x'igħid il-kuntratt u xejn aktar;

9. ma huwiex minnu illi meta sar il-bejgħ id-diretturi tal-attriċi kienu jafu bis-servitù; u

10. f'kull każ, ukoll jekk l-attriċi kienet taf bis-servitù, il-fond inbigħ bħala frank u ħieles u għalhekk is-soċjetà attriċi kellha jedd għal indennizz taħt l-art. 1420 tal-Kodiċi Ċivili.

11. L-attriċi wieġbet fl-20 ta' Marzu 2013 u fissret għala, fil-fehma tagħha, l-appell għandu jiġi miċħud.

12. L-azzjoni tal-attriċi hija msejsa fuq l-artt. 1419(1) u 1420 tal-Kodiċi Ċivili:

"**1419.** (1) Jekk il-fond mibjugħ ikun suġġett għal servitujiet li ma jidhrux, li tagħhom ma tkunx saret dikjarazzjoni, u dawn is-servitujiet ikunu ta' hekk importanza li wieħed għandu jaħseb illi x-xerrej ma kienx jixtri l-fond li kieku ġie

mgħarraf bihom, dan jista' jitlob jew il-ħall tal-bejgħ jew indennizz.
"… … …
"**1420.** Iżda, meta l-fond ikun ġie mibjugħ bħala frank u ħieles minn kull servitù jew piż ieħor, jew meta l-garanzija tkun ġiet xort'oħra mwiegħda espressament, f'dawn il-każijiet ix-xerrej jista' jagħżel jew li jitlob il-ħall tal-bejgħ inkella indennizz, jekk il-bejjiegħ ma jneħħix kull servitù jew piż ieħor li ma jkunux ġew imsemmija fil-kuntratt, ukoll jekk din is-servitù jew piż ikunu ta' xorta li jidhru, u jiġi ppruvat illi x-xerrej kien jaf bihom fiż-żmien tal-bejgħ, iżda dan kemm-il darba ma jkunx jidher ċar illi l-ħsieb tal-partijiet ma kienx li jdaħħlu din is-servitù jew piż fil-wegħda tal-garanzija."

13. Il-konvenuta tgħid illi s-servitù ssemmiet b'referenza meta ssemma l-kuntratt ta' diviżjoni li bis-saħħa tiegħu l-fond kien ġie għandha; l-attriċi tgħid illi jiswa biss dak li jingħad fil-kuntratt, u r-referenza għall-kuntratt ta' diviżjoni saret biss biex tiġi indikata l-provenjenza tat-titolu u għal xejn aktar.

14. Fil-fehma ta' din il-qorti, ladarba l-kuntratt ta' diviżjoni ssemma fil-kuntratt ta' bejgħ-u-xiri, u saret referenza għalih, ma jistax jingħad illi dak li jingħad fl-ewwel kuntratt ma għandu ebda relevanza għat-tieni wieħed, jew illi għandu jitqies biss għal għanijiet speċifiċi u limitati ta' indikazzjoni ta' provenjenza u xejn iżjed, aktar u aktar meta jingħad illi r-referenza qiegħda ssir għall-għanijiet ta' deskrizzjoni ta' "l-oġġett ta' dan it-trasferiment". Meta, fil-kuntratt ta' bejgħ-u-xiri, jingħad illi l-fond mibjugħ huwa dak deskritt fil-kuntratt ta' diviżjoni, dik id-deskrizzjoni titqies imdaħħla fil-kuntratt ta' bejgħ-u-xiri daqslikieku ġiet ikkopjata fih kelma b'kelma.

15. Din il-qorti għalhekk ma taqbilx ma' dak li jingħad fl-ewwel aggravju illi r-referenza għad-deskrizzjoni tal-fond ma għandhiex titqies bħala dikjarazzjoni ta' dak li jingħad fl-istess deskrizzjoni, fost ħwejjeġ oħra s-servitù. Lanqas ma taqbel ma dak li jingħad fit-tieni aggravju illi għandu jitqies biss dak li jingħad espressament fil-kuntratt ta' bejgħ-u-xiri, għax dak li jissemma b'referenza jiswa daqs dak li jissemma espressament.

16. Dawn l-ewwel żewġ aggravji huma għalhekk miċħuda.

17. L-attriċi tkompli tgħid illi qalet ħażin l-ewwel qorti meta qalet illi meta sar il-bejgħ id-diretturi tagħha kienu jafu bis-servitù.

18. Bla ħsara għal dak li sejjer jingħad aktar 'il quddiem dwar ir-raba' aggravju[1], din il-qorti tista' forsi tasal biex temmen illi d-diretturi tas-soċjetà attriċi ma kinux jafu bis-servitù jew, x'aktarx, li ma fehmux ir-relevanza tagħha. Dan, iżda, strettament huwa irrelevanti għall-għanijiet tal-kawża. Jekk fil-kuntratt ta' bejgħ-u-xiri hemm it-tagħrif kollu meħtieġ biex ix-xerrej ikun jaf bis-servitù, *imputet sibi* jekk jonqos milli jaqra d-deskrizzjoni tal-ħaġa mibjugħa li għaliha ssir referenza fl-att. L-attriċi kienet avżata illi għal deskrizzjoni tal-fond kellha tara dak li jingħad f'paragrafu speċifiku tal-kuntratt ta' diviżjoni; jekk naqset milli tagħmel hekk ma tistax titfa' l-ħtija fuq ħaddieħor.

19. It-tielet aggravju wkoll huwa għalhekk miċħud.

20. Ir-raba' aggravju huwa msejjes espressament fuq l-art. 1420: igħid illi ladarba l-fond inbigħ bħala frank u ħieles, dejjem hemm il-garanzija kontra s-servitù, ukoll jekk din kienet magħrufa.

21. Dan ma hux korrett. Li tgħid il-liġi hu illi "f'dawn il-każijiet", *i.e.* "meta l-fond ikun ġie mibjugħ bħala frank u ħieles minn kull servitù", ix-xerrej ikollu jedd għal indennizz "jekk il-bejjiegħ ma jneħħix kull servitù jew piż ieħor *li ma jkunux ġew imsemmija fil-kuntratt*". Fil-każ tallum is-servitù ġiet "imsemmija fil-kuntratt", għalkemm indirettament. Il-kliem tal-liġi stess għalhekk joħroġ is-servitù msemmija mill-garanzija.

22. F'dan il-kuntest ma jistax ma jiksibx relevanza l-mod kif sar il-kuntratt. In-nutar li ippubblika l-kuntratt xehed mhux biss illi ma kienx imqabbad jagħmel riċerki iżda wkoll illi l-minuta tal-kuntratt ma ħejjihiex hu iżda l-avukat tas-soċjetà attriċi[2]. Ladarba fil-minuta li ħejja semma wkoll il-kuntratt ta' diviżjoni, u semma wkoll il-paragrafu speċifiku ta' dak il-kuntratt fejn hemm id-deskrizzjoni tal-fond, din il-qorti hija moralment konvinta li l-avukat tal-attriċi kien jaf bis-servitù, ukoll jekk għal xi raġuni seta' ma qalx lid-diretturi, għalkemm dwar dan il-

---

[1] Para. 22, *infra*.

[2] Ara x-xiehda tan-Nutar Paul George Pisani fis-seduta tas-26 ta' Ottubru 2007, *foll*. 37 *et seqq*. tal-proċess tal-ewwel qorti.

qorti ma jistax ma jkollhiex dubji[3]. Il-qorti iżda ma għandhiex dubju illi kieku l-ħsieb tal-attriċi kien li tingħata garanzija kontra s-servitù dan kien jingħad espressament fil-kuntratt miktub minn min kien imqabbad minnha biex iħares l-interessi tagħha. Fiċ-ċirkostanzi għalhekk il-qorti temmen, fi kliem l-art. 1420, "illi l-ħsieb tal-partijiet ma kienx li jdaħħlu din is-servitù jew piż fil-wegħda tal-garanzija".

23. Dan l-aħħar aġġravju wkoll huwa għalhekk miċħud.

24. Għal dawn ir-raġunijiet il-qorti tiċħad l-appell, tikkonferma s-sentenza appellata u tikkundanna lis-soċjetà attriċi appellanti tħallas l-ispejjeż tal-appell.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------

[3] Ara para. 18, *supra*.